

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/1 2022 s. 36-56, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

BAMSİ BEYREK HİKÂYESİNİN OĞUZ GRUBU TÜRK LEHÇELERİNDEKİ AKTARMALARI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Nazmi ALAN*

Geliş Tarihi: Eylül, 2021

Kabul Tarihi: Şubat, 2022

Öz

Tarihî değeri ve kültürel içeriği ile Oğuzların en kıymetli eserlerinden olan Dede Korkut Hikâyeleri, yüzyıllar sonrasında bile değerini korumayı başarmıştır. Oğuzların diliyle nakledilen Dede Korkut Hikâyeleri art zamanlı olarak Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesinin tarihî eseri durumundadır. Tarihsel süreçte her lehçenin sözlüksel yapısındaki bazı değişiklikler eserin günümüzde anlaşılmasını kısmen güçleştirmiştir. Zamanla anlaşılabilirlik oranının azalması sonucunda eserin yeniden kaleme alınarak sadeleştirilmesini / aktarılmasını gerekli kılmıştır.

Türkiye Türkçesinde Özçelik (2016), Azerbaycan Türkçesinde Hacıyev (2004) ve Türkmen Türkçesinde Gürgenli'nin (2005) yapmış olduğu aktarmalarda Bamsı Beyrek hikâyesi esas alınarak karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır. Lehçe içi art zamanlı olan bu aktarmalarda kaynak metin ile hedef metinler arasındaki tutarlılık çalışmanın esasını oluşturmaktadır. Bu tutarlılıkları tespit edebilmek için çeviri bilimi kuramlarından faydalanılarak, incelenen aktarmalarda sözcük ve söz dizimi düzeyinde eksiltme ve ekleme yapıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bamsı Beyrek hikâyesi, Oğuz grubu Türk lehçeleri, aktarma, eksiltme ve ekleme.

A COMPARATIVE STUDY ON INTRALINGUAL TRANSLATIONS OF STORY OF BAMSİ BEYREK IN OGHUZ GROUP TURKISH DIALECTS

Abstract

Dede Korkut Stories, which are one of the most precious works of the Oghuzs with their historical value and cultural content, have managed to preserve their value even after centuries. Dede Korkut Stories, transmitted in the language of the Oghuzs, are diachronic works of Turkish, Azerbaijani and Turkoman. Some changes in the lexical structure of each dialect in the historical process have made it difficult to understand the work today. As a result of the decrease in the rate of intelligibility over time, the work was rewritten and made it necessary to intra-lingual translation.

A comparative analysis was made on the basis of story of Bamsı Beyrek the intralingual translation made by Özçelik (2016), Hacıyev (2004) and Gürgenli (2005). Consistency between the source text and the target texts constitutes the basis of the our study in these diachronic intralinguistic translations. In the analyzed intralingual translations, lexical and syntactic deletions and additions structures were tried to be determined.

Keywords: Story of Bamsı Beyrek, Oghuz group Turkish dialects, intralingual translation, deletion and addition.

* Dr. Öğr. Üyesi; Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, ÇTL Bölümü, nazmialan@hotmail.com

Ø. Giriş

Çeviri, kısaca anlaşılmanın anlaşılır hâle dönüştürme olarak tanımlanabilir. Bu dönüştürme dil düzeyinde olabileceği gibi göstergeler düzeyinde de olabilir. Dil düzeyindeki dönüştürmeler diller arası ve dil içi şeklinde ikiye ayrılır. Çeviri denilince genellikle diller arası dönüştürmeler akla gelmekle birlikte dil içinde de anlaşılabilirlik sağlamak tabiidir. Dil içi çeviri, bir dilin / lehçenin kendi içinde art zamanlı olabileceği gibi o dilin lehçeleri arasında eş zamanlı da olabilir. Alanyazınında dil / lehçe içi çeviriler genellikle aktarma terimiyle ifade edilmektedir.

Türkçenin hem tarihî serüveni hem de coğrafi dağılımı sonucunda zamanla birçok lehçesi ortaya çıkmıştır. Bu lehçelerin birçoğu da konuşulduğu coğrafyada kurulan devletlerin resmî dili durumundadır. Bazı araştırmacılar bu lehçelerin statüsü itibarıyla ayrı bir dil olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşünde olmakla birlikte biz Türkçenin bütünlüğünü göz önünde bulundurarak bu kolları lehçe olarak, bu lehçelerin kendi içinde ve kendi aralarındaki dönüştürme işlemlerini de lehçe içi ve lehçeler arası aktarma olarak değerlendireceğiz.

Türkiye Türkleri, Azerbaycan Türkleri ve Türkmen Türkleri batıya göç eden Türk boylarından olan Oğuzların tarihi süreçte birbirlerinden ayrılan kollarıdır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde bahsedilen Oğuzlar, günümüzde Türkiye, Azerbaycan ve Türkmen Türklerinin öz atalarıdır. Tarihî seyirde bu kollar birbirinden ayrılarak farklılaşmaya başlamakla birlikte her biri Oğuz Türkçesinin birçok özelliğini çok iyi bir şekilde korumuş ve günümüze taşımıştır. Dede Korkut Hikâyeleri, Oğuzların tarihine ait en değerli eseri, başyapıtı olarak kabul edilmektedir. Oğuzların diliyle nakledilen Dede Korkut Hikâyeleri art zamanlı olarak her üç lehçenin de tarihî eseri durumundadır. Tarihsel süreçte her lehçenin sözlüksel yapısındaki kısmi değişiklikler eserin günümüzde anlaşılmasını güçleştirmiştir. Zamanla anlaşılabilirlik oranının azalması, eserin yeniden kaleme alınarak günümüz lehçelerine aktarılmasını gerekli kılmıştır. Bu lehçelerde Dede Korkut Hikâyeleri üzerine yapılacak dönüştürme faaliyetlerinin de lehçe içi art zamanlı bir aktarma olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesinde Özçelik (2016), Azerbaycan Türkçesinde Hacıyev (2004) ve Türkmen Türkçesinde Gürgenli (2005) tarafından aktarmaları yapılmış olan Dede Korkut Hikâyeleri'nden Bamsı Beyrek hikâyesi esas alınarak karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır. Çalışmanın esasını Bamsı Beyrek aktarmalarında hedef metinlerin kaynak metin ile tutarlılığı oluşturmaktadır. Bu tutarlılıkları tespit edebilmek için Newmark'ın çeviri stratejilerinden ve Toury'nin çeviri normlarından olan ekleme ve eksiltme kuralından faydalanılmıştır. Hedef metinlerdeki ekleme ve eksiltme yapılarının ne olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda lehçeler arasındaki aktarma farklılıkları karşılaştırılmıştır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Çeviri ve Türleri

Çeviri (*translation*), denilince eylem ve eylem sonucunda ortaya çıkan ürün akla gelmektedir. Genellikle bir metni ve iletiyi yapı, anlam ve işlev düzleminde eşdeğerlik sağlamaya çalışarak başka bir dile (hedef dile) aktarma işlemi; bu işlem sonucu ortaya çıkan ürün olarak tanımlanmaktadır (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 73).

Başlarda bireysel çabalarla başlayıp daha sonraları dilbilim odaklı yaklaşımlarla ele alınan çeviri, XX. yüzyılın son çeyreğinde ayrı bir bilim dalı olarak karşımıza çıkar (Berk, 2005, s. 105; Eker, 2015, s. 38-39). Çevirilerde önceleri kaynak metin odaklı yaklaşımlar söz konusuken daha sonraları yerini hedef metin odaklı yaklaşımlara bıraktığı görülür (Berk, 2005, s. 97; Tahir Gürçağlar, 2005, s. 16).

Jakobson, diller arası çeviri (*interlingual translation*), dil içi çeviri (*intralingual translation*) ve göstergelerarası çeviri (*intersemiotic*) olmak üzere üç tür çeviriden bahseder. Dilsel göstergelerin başka bir dil aracılığıyla yorumlanması diller arası çeviri; dilsel göstergelerin aynı dilin başka göstergeleri aracılığıyla yeniden yorumlanması dil içi çeviri; dilsel göstergelerin dilsel olmayan gösterge dizgeleri aracılığıyla yorumlanması göstergeler arası çeviri olarak ele alınır (Albayrak, 2004, s. 62).

Çalışmamızda aktarma olarak bahsedeceğimiz terim araştırmacılar tarafından dil içi çevirinin de bir alt türü olarak ele alınmaktadır. Gottlieb, dil içi çeviriyi dört gruba ayırır: Aynı dilin farklı tarihsel aşamaları arasında gerçekleşenlere art zamanlı; aynı dilin coğrafi, sosyal ve kuşaklar arası değişkenleri sebebiyle gerçekleşenlere lehçe odaklı; konuşmadan yazmaya geçiş ya da tam tersi bir sebeple gerçekleşenlere dil kullanım biçimi odaklı ve alfabe değişikliği sebebiyle gerçekleşenlere harf çeviri odaklı dil içi çeviri denilmektedir (Canlı, 2019, s. 90-91).

Hem Jakobson'un hem de Gottlieb'in dil içi çeviri olarak dile getirdiği çeviri türü Türkoloji çalışmalarında daha çok aktarma terimiyle ele alınmıştır (Ercilasun, 1999; Uğurlu, 2000; Musaoğlu, 2003; Karadoğan, 2004; Eker, 2015). Aktarma ile dil içi çeviri eşdeğerde olan iki terim olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmada dil içi çeviri yerine aktarma terimi tercih edildiği için bundan sonra alıntılar dışında aktarma olarak dile getirilecektir.

1.1.1. Aktarma

Çeviri bilimciler, dil içi çeviri (*intralingual translation*) olarak adlandırdıkları aktarmayı teknik bir metnin dilini uzman olmayan okuyucular için basitleştirmek ya da eski dildeki bir eseri güncelleştirmek olarak tanımlarlar (Berk, 2005, s. 112). Uğurlu, lehçe içi aktarmayı bir anlaşma birimi (lehçe) içinde üretilmiş olan belli bir *söz* (*parole; text*) yine aynı anlaşma birimi içinde dönüştürme olduğundan, bir anlaşma biriminin görünümüleri (ölçünlü şekil, ağız, sosyal grup dili, cinsiyet dili vb.) arasında eş zamanlı veya dönemleri arasında art zamanlı; eşdeğer, kısaltılmış, eklemeler yapılmış şekilde de yapılabileceğinden bahseder (2007, s. 1879).

Bir dilin kendi içinde sadeleştirme, uyarılma veya dönüştürme işi olarak tanımlayabileceğimiz aktarma türlerinin ortaya çıkmasında tarihsel ve coğrafi olmak üzere iki temel etkenden bahsedilebilir. İlki tarihsel süreç sonucunda dillerin/lehçelerin dilsel birtakım değişikliklere uğramasıdır. Bunun sonucunda ortaya çıkan lehçe içi aktarmadır. Lehçe içi aktarma, bir lehçenin eski bir dönemine ait yazılı metinlerinin birtakım sebeplerden ötürü yeniden anlaşılır hâle getirilmesidir. İkincisi ise coğrafi mesafeler sonucunda bir dilin lehçelerinin birbirlerinden farklılaşmasıdır. Bir dilin farklı lehçeleri ve bu lehçelere ait yazı metinlerinin birbirlerine dönüştürülmesi ise lehçeler arası aktarmadır. Bir dilin lehçelerinin hem kendi içinde hem de birbirleri arasında yapılan dönüştürme işi genel olarak iki başlık altında değerlendirilmektedir.

Çeviri denilince öncelikle diller arasındaki dönüştürmeler akla gelse de aktarmanın da bir çeviri türü olduğu unutulmamalıdır. Aktarma yapılırken de çeviri bilimi teknikleri ve

yöntemlerinden faydalanılmalıdır. Aktarmanın aynı dilin lehçeleri içinde veya arasında olması, bu lehçeleri bilen herkesin yapabileceği bir iş olarak görülmemelidir. Bu lehçelerin uzmanı olmayan kişilerin birçok sorunla karşılaşmaları muhtemeldir. Teknik bilginin yoksunluğu uzman olmayan kişilerin hata yapmalarına yol açacaktır.

1.2. Newmark'ın Çeviri Stratejileri

Newmark'ın *A Textbook of Translation* adlı eserinde çeviri yöntemleri tüm metinle ilgili iken, çeviri stratejilerinin cümleler ve daha küçük dil birimleri için kullanıldığı belirtilir. Bunları aktarma (*transference*), yerileştirme (*naturalisation*), kültürel eşdeğerlik (*cultural equivalent*), işlevsel eşdeğerlik (*functional equivalent*), betimleyici eşdeğerlik (*descriptive equivalent*), eş anlamlılık (*synonymy*), alıntılama (*through-translation*), yer değiştirme (*shifts or transpositions*), düzenleme (*modulation*), kabul gören standart çeviri (*recognised translation*), çeviri etiketi (*translation label*), ödünleme (*compensation*), çok bileşenli analiz (*componential analysis*), eksiltme ve genişletme (*reduction and expansion*), açıklama (*paraphrase*), çift süreç (*couplets*), notlar, eklemeler ve dipnotlar (*notes, additions, glosses*) olmak üzere on yedi çeviri stratejisi biçiminde sıralar (1988, s. 81-93).

Newmark'ın eksiltme ve genişletme (*reduction and expansion*) olarak adlandırdığı stratejileri, eksiltme ve ekleme şeklinde çalışmamamızın ilerleyen kısmında daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.3. Toury'nin Çeviri Normları ve Matriks Normlar

Toury'e göre çevirmenin çeviri stratejisini belirleyen, çeviri sürecinde verdiği kararların hepsini kapsayan ve çevirmene yol gösteren, çeviri normlarıdır (1995, s. 199). Çeviriyi, normların yönlendirdiği bir eylem olarak ele alan Toury'nin kuramında üç çeşit normdan söz edilir. Bunlar sırasıyla *önsel*, *süreç öncesi* ve *çeviri süreci* normlarıdır (Yazıcı, 2005, s. 134). Adlarından da anlaşılacağı üzere bunlar çeviri öncesi ve çeviri esnasındaki kuralları içermektedir.

Süreç normları (*operational norms*), çeviri sırasında kaynak ve hedef metin arasındaki ilişkileri düzenler. Bir başka deyişle, çevirmenin çeviri sırasında neyi aynen koruyacağı veya neyi değiştireceğiyle ilgili aldığı kararları, çeviri süreci normları olarak tanımlanabilir. Bu normlar: matriks normlar (*matricial norms*) ve metinsel-dilsel normlar (*textual-linguistic norms*) olmak üzere iki alt başlık altında toplanmaktadır. Matriks normlar, kaynak metnin hedef metnin yazılı geleneğine uygun olarak biçimsel özelliklerinin yer değiştirmesini sağlayan normlardır. Bu normlar, metnin dağılımı, metindeki ekleme ya da çıkarmalar kadar açıklama ve dipnotları da kapsamına alabilir (Bengi Öner, 2001, s. 118). Matriks normları, çeviri metnin dağılımını, çeviride cümle yapılarının değişip değişmediğini herhangi bir ekleme ya da atlama yapılıp yapılmadığını betimlemekte kullanılır (Tahir Gürçağlar, 2011, s. 137).

1.4. Eksiltme ve Ekleme

Eksiltme ve ekleme çalışmamızda esas aldığımız gerek Newmark'ın çeviri stratejilerinde gerekse de Toury'nin matriks normlarında karşılaştığımız, çeviri esnasında başvurulan yöntemlerden ikisidir. Bu iki yöntemden kısaca bahsedecek olursak:

i. Eksiltme, alanyazında *kısaltma*, *çıkarma*, *silme* vb. terimlerle de ifade edilmektedir. Kaynak metinde yer alan unsurlara hedef metinde yer verilmemesidir. Eksiltmeler, bazen kaynak metnin yetersizliklerini gidermek için başvurulan bir yöntem olarak değerlendirilebilir.

Özellikle fazlaca tekrarın olduğu kısımlarda kaynak metnin kusurlarını veya eksikliklerini gidermek için gerekli olabilmektedir. Bamsı Beyrek hikâyesi özelinde değerlendirdiğimizde diyalogların çokluğundan dolayı “dedi / söyledi” ifadesinin çok fazla kullanımı buna en iyi örnektir. Her üç lehçenin aktarmalarında bu ifadelerin birçok yerde eksiltildiği görülmektedir.

Eksiltme gerekli olarak başvuru bir yöntemdir. Ancak kaynak metinde yer almasına rağmen hedef metinde eksiltip anlamsal olarak eksikliğe, bulanıklığa ve kayıplara yol açan eksiltmeler hedef metnin de değerini etkileyebilir. İçeriğin azalmasına, bazen edebî eserlerin kıymetini ortaya koyan ayrıntıların atlanmasına yol açabilmektedir. Sözcük düzeyinde değerlendirildiğinde bir *adın* eksiltilmesi bir varlığın, *sıfatın* eksiltilmesi bir varlığın niteliğinin, *eylemin* eksiltilmesi bir olay veya durumun, *belirtecin* eksiltilmesi olay veya duruma dair bir tarzın / zamanın, *ünlemin* eksiltilmesi bir duygu değerinin, *edat* veya *bağlacın* eksiltilmesi sezdirimsel bir ifadenin eksiltilmesine yol açabilmektedir. Tümce düzeyinde ele alındığında ise kaybın çok daha fazla olacağı aşikârdır.

ii. Ekleme, alanyazında *genişletme* terimi ile de ifade edilmektedir. Kaynak metinde bulunmayan unsurlara hedef metinde yer verilmesidir. Bazen kaynak metnin yetersizliklerini gidermek için başvuru bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Eklemeler daha çok kaynak metnin tamiri olarak düşünülebilir bazı yerlerin daha anlaşılır olması için gerekli olabilmektedir. Ayrıca eklemelerin bağlamsal kopuşları önlemek ve metnin anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak gibi görevler üstlendiği görülmektedir. Özellikle özel adların veya adılların eklenmesi bu kopuşlarda kimin kim olduğu karmaşasına engel olduğu söylenebilir.

Kaynak metinde yer almamasına rağmen hedef metinde eklenen unsurlar yeni veya farklı anlamlara da yol açabilmektedir. Hedef metinde yer verilen gereksiz ve alakasız ifadeler kaynak metinden sapmaya sebep verebilmektedir. Eksiltmede bahsettiğimiz gibi bir yapının anlamsal olarak yol açtığı kayıpların ve diğer olumsuzlukların eklemeler için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

2. Yöntem

Eldeki çalışmada, Dede Korkut Hikâyeleri içerisinde hacimce en geniş olan Bamsı Beyrek hikâyesi esas alınmıştır. Bu hikâyenin Oğuz Grubu Türk lehçelerinden Türkiye Türkçesinde Özçelik (2016), Azerbaycan Türkçesinde Hacıyev (2004) ve Türkmen Türkçesinde Gürgenli'nin (2005) yapmış olduğu lehçe içi art zamanlı aktarmaları, çeviri bilimi yaklaşımlarından Newmark'ın çeviri stratejilerinden ve Toury'nin matris normlarından olan *eksiltme* ve *ekleme* kuralı çerçevesinde ele alınmıştır.

Yapılan aktarmalarda hedef metinlerin kaynak metinle uygunluğunu ortaya koyabilmek için eksiltmeler ve eklemeler için kullanılan yapılar tespit edilerek sözcük ve söz dizimi yapısına göre alt başlıklar altında ele alınmıştır.

Bulgular kısmında yer alan kaynak metin örnekleri Özçelik'ten (2016) alınmıştır. Hedef metinlerde tespit edilen bütün farklı yapılar için her lehçeden - eğer varsa - sadece biri geçtiği tümce ile birlikte verilmiştir. Diğerlerinde ise eksiltilen ve eklenen yapı kaynak metinde geçtiği yer ile birlikte verilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Eksiltme Yapıları

Bamsı Beyrek hikâyesinde tespit edilen eksiltme yapıları sözcük ve söz dizimi (söz öbeği ve tümce) düzeyinde olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır:

3.1.1. Sözcük düzeyinde

Sözcük düzeyinde *ad*, *sıfat*, *adıl*, *belirteç*, *bağlaç*, *ünlem* ve *eylem* türünde eksiltmeler tespit edilmiştir. Tespit edilen sözcük düzeyindeki eksiltmeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Sözcük Düzeyinde Eksiltmeler

sözcük türü	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Türkmen Türkçesi
<i>ad</i>	1	6	20
<i>sıfat</i>	1	9	13
<i>adıl</i>	-	3	11
<i>belirteç</i>	1	4	12
<i>bağlaç</i>	7	8	20
<i>ünlem</i>	-	8	22
<i>eylem</i>	2	6	15
toplam	12	44	113

3.1.1.1. Ad

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarında bazı adların eksiltildiği görülmektedir:

→ “iki seb-çerāga beñzer senüñ gözcügezün,” (51b.7)

(TT) “iki ... çıraya benzer senin gözcügezin,” (Özçelik, 2014).

→ “Bayındır Hānuñ qarşısında [Kara Göne] oğlı Kara Budak yay tayanup tırmışdı.” (35b.5) (AT) “Bayındır xanın qarşısında oğlu Qarabudaq bəy ... dayanıb durmuşdu.” (Hacıyev, 2004).

→ “başından ‘aqlı gətđi, destmāln eline aldı, böğürü böğür[ü] ağladı.” (35b.9)

(TRKM) “Akly başyndan gitđi, ýaglygyny ... aldy, müñgür-müñgür ağlady.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “yoq” (36a.2), “kāfirleri” (38a.6), “otağa” (47a.8), “uçarda” (47b.2) ve “Ağam” (55a.12); Türkmen Türkçesinde ise “yüzine” (35b.12), “yoq” (36a.2), “yanına” (36b.8), “rızkumuzy” (37b.10), “elinden” (37b.13), “kāfirleri” (38a.6), “oğlı” (38b.4), “üzerine” (40a.7), “odamuza” (42b.11), “sulţān”, “Tanrı” (46a.9), “Bayburd” (47a.3), “yār” (48a.10), “öñine” (48b.10), “Beyrege” (52b.3), “ozan” (54a.8), “Fatma” (58b.10), “Muştulıq” (60b.10) ve “Beyregün” (61b.6) adları eksiltilmiştir.

3.1.1.2. Sıfat

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarda bazı sıfatların eksiltildiği görülmektedir:

→ “Kara başuñ şadaqası yigit, meded maña! dèdi.” (37b.11)

(TT) “... Başımın sadakası yiğit, medet bana!” (Özçelik, 2014).

→ “Tavla tavla şehbâz atları şorar (2) olsam binit kimüñ?” (53b.1)

(AT) “Tövlə-tövlə ... atlarını soruşarsam, kimin miniyidir?” (Hacıyev, 2004).

→ “Bir keçi başlu keher ayğırı, bir toklı başlu torı ayğırı.” (43a.6-7)

(TRKM) “Biri geçi başly ... aýgyry, biri tokly başly dör aýgyry.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “Qara” (37b.11), “şehbâz” (53b.10), “yatan” (54a.4), “yatan” (54a.10), “Qalmış” (57a.2), “qara” (60b.4), “Qızıl” (60b.7) ve “qara” (60b.13); Türkmen Türkçesinde ise “bir” (36b.6), “Altun” (37b.13), “Bu” (43a.1), “şehbâz” (43a.5), “görlü” (43b.9), “bikr” (50b.10-11), “bir” (51a.3), “iki” (51b.7), “Qara” (54b.7), “Qalmış” (57a.2), “çetirli” (57b.1) ve “delü” (58a.90) sıfatları eksiltiştir.

3.1.1.3. Adıl

Bamsı Beyrek hikâyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı adılların eksiltildiği görülmektedir:

→ “Hem senüñile oğ atalum” (41a.12)

(AT) “Həm də ... ox ataq.” (Hacıyev, 2004).

→ “siz tanık olu, menüm kızum Bay Böre Beg oğluna bēşik kertme yavuqlı olsun, dēdi.” (36b.3-4)

(TRKM) “... Gyýzym Baýbura beg ogluna doga adagly bolsun - diýdi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “saña” (60b.13) ve “bunlar” (62a.10-12); Türkmen Türkçesinde ise “menüm” (39a.8), “senüñile” (41a.10), “senüñile” (41a.12), “senüñile” (41b.6), “Sen”, “menüm” (44b.2), “menüm” (45b.12), “bunları” (47a.2), “ol” (49a.1) ve “bunlar” (62a.10-12) adılları eksiltiştir.

3.1.1.4. Belirteç

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarda bazı belirteçlerin eksiltildiği görülmektedir:

→ “Kaçan[-]kim Budağ atsa Beyrek: Elüñ var olsun! dē[r]idi.” (55b.13)

(TT) “... Budak atsa Beyrek: 'Elin var olsun!' derdi.” (Özçelik, 2014).

→ “Oğuzun bir yaşı yığıdi. Ancağ yöriyeyim, meded dēyeyim, dēdi.” (37b.4)

(AT) “Oğuzun yaxşı igidlərindəndir, ... gedim kömək istəyim.” (Hacıyev, 2004).

→ “Yohsa şimdi boynuñ ururam, dēdi.” (56a.8)

(TRKM) “Ýogsa, boýnuňy ... uraryn–diýdi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “Hep” (46a.1), “qoyuban” (54b.6) ve “Kaçan” (55b.13); Türkmen Türkçesinde ise “üzerine” (37a.8), “Ancağ” (37b.4), “imdi” (39a.9), “Yazup” (40a.5), “Hemân” (41b.6), “görlü” (43b.2), “götürüp” (47b.4), “nāgāh” (49b.1) ve “aşağa” (51a.7) belirteçleri eksiltiştir.

3.1.1.5. Bağlaç

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarında bazı bağlaçların eksiltildiği görülmektedir:

→ “Bāzīrgān dahi öñlerine düşdi, kulağuz oldı.” (38a.2-3)

(TT) “Tüccar ... önlerine düştü, kılavuz oldu.” (Özçelik, 2014).

→ “Meger sultānum, Delü Qarçar dahi ağ ban evini, ağ otağını qara yérüñ üzerine qurdurmuş idi.” (43a.11-12)

(AT) “... Sultanım, bu vaxt Dəli Qarçar da öz uca evini, hündür otağını qara yer üstündə qurdurmuşdu.” (Hacıyev, 2004).

→ “Allāh Te‘āla maña da bir kız vère, dèdi.” (36a.13)

(TRKM) “Tañry maña ... bir gyúz bersin–diydi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Türkiye Türkçesinde “dağı” (38a.3), “dağı” (44b.8), “dağı” (44b.9), “de” (44b.10), “de” (45a.11) ve “dağı” (45b.8); Azerbaycan Türkçesinde “dağı” (36b.11), “ve” (41a.13), “Meger” (49b.2), “Meger” (53a.2), “Meger” (56b.7), “çünkim” (58a.8) ve “Zirā” (61a.11); Türkmen Türkçesinde “dağı” (36b.11), “dağı” (40b.2), “Hem ... hem” (41a.12-13), “çünkü” (43a.3), “bārī” (43a.5), “dağı” (44b.8), “dağı” (44b.9), “de” (44b.10), “dağı” (44b.10), “Ammā” (44b.12), “u” (48a.10-11), “Meger” (49b.2), “ve”, “hem” (51a.3), “Eger” (51a.6), “Meger” (53a.2), “Meger” (56b.7), “çünkim” (58a.8) ve “Zirā” (61a.11) bağlaçları eksiltilmiştir.

3.1.1.6. Ünlem

Bamsı Beyrek hikâyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı ünlemlerin eksiltildiği görülmektedir:

→ “Ya pes nece qurtıldıñ, Deli Qarçarñ elinden? Dèdi.” (45a.2-3)

(AT) “... Bəs Dəli Qarçarın əlindən necə xilas oldun?”- dedi.” (Hacıyev, 2004).

→ “Otuz toquz yigidüm emāneti, mere kāfir!” (52a.4-5)

(TRKM) “Otuz dokuz ýigidim amanatdyr, ... kapyr!” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “Te‘āla” (36b.5), “Te‘āla” (36b.9), “Te‘āla” (39b.7), “Mere” (41a.2), “Te‘āla” (44a.11), “Mere” (58a.9) ve (61a.13); Türkmen Türkçesinde ise “Te‘āla” (36a.2), “Te‘āla” (36a.9), “Te‘āla” (36a.13), “Te‘āla” (36b.1), “Te‘āla” (36b.5), “Te‘āla” (36b.9), Mere (38a.11), Mere (38b.4), “Te‘āla” (39b.4), “Te‘āla” (39b.7), “Hey” (40b.2), “Mere” (40b.11), “Mere” (41b.4), “Aleyke's-selām” (43b.4), “Te‘āla” (44a.11), “Meded” (44b.1), “Mere” (52a.9), “Mere” (58a.9), “Mere” (58b.11), “Mere” (59b.4) ve “Te‘ālanuñ” (61a.13) ünlemleri eksiltilmiştir.

3.1.1.7. Eylem

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarında bazı eylemlerin eksiltildiği görülmektedir:

→ “Kızlar eydür: Vallâh sultânım, bu yiğit yüzi niğâblu yahşı yiğitdür, beg oğlu beg imiş, dödiler.” (40b.11-12-13)

(TT) “Kızlar: Vallah sultanım, bu yiğit yüzü peçeli güzel yiğittir, bey oğlu bey ... dediler.” (Özçelik, 2014).

→ “kaftanı şıyırdı götürdi, kızların üstüne atı vèrdi. (55b.5)

(AT) “Qaftanı sıyırib ... kızların üstünə atdı.” (Hacıyev, 2004).

→ “bir eski deve çulu buldı, deldi boynına geçürdi,” (55b.7)

(TRKM) “bir esgi düye juluny gerşine atyp ugraberdi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Türkiye Türkçesinde “gördi” (52b.5); Azerbaycan Türkçesinde “vardı” (45b.5), “gëyerüz,” (46a.11), “bağtı” (52a.9), “varıdı” (53a.3) ve “tonatdılar” (60b.1-2); Türkmen Türkçesinde “güvensem” (36a.7), “ëndürdi,” (37a.9), “cäsüsladı” (47a.2), “bırağtı” (48b.10), “aparıj,” (49a.1), “götürdi” (50b.3), “Bağtı” (50b.12), “sıçradı” (51b.13), “bağtı” (52a.9), alur (52a.13), “gördi” (52b.5), “vardı” (55b.7), “ağladı,” (56b.1) ve “inler” (58b.5) eylemleri eksiltmiştir.

3.1.2. Söz dizimi düzeyinde

Söz dizimi düzeyinde *öbek* ve *tümce* yapısında eksiltmeler tespit edilmiştir.

3.1.2.1. Öbek düzeyinde

Öbek düzeyde *ad öbeği*, *unvan öbeği*, *tekrar öbeği*, *sıfat tamlaması*, *ilgeç öbeği*, *birleşik eylem öbeği*, *eylemsi öbeği*, *özel ad öbeği* ve *ünlem öbeği* yapısında eksiltmeler tespit edilmiştir. Tespit edilen öbek düzeyindeki eksiltmeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2: Öbek Düzeyinde Eksiltmeler

öbek türü	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Türkmen Türkçesi
<i>ad öbeği</i>	-	2	4
<i>unvan öbeği</i>	-	1	-
<i>tekrar öbeği</i>	-	-	2
<i>sıfat tamlaması</i>	-	2	4
<i>ilgeç öbeği</i>	-	1	3
<i>birleşik eylem öbeği</i>	-	-	1
<i>eylemsi öbeği</i>	-	-	3
<i>özel ad öbeği</i>	-	-	3
<i>ünlem öbeği</i>	-	-	7
toplam	0	6	27

3.1.2.1.1. Ad öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı ad öbeklerinin eksiltildiği görülmektedir:

→ “Begler, Allâh Te‘âla maña bir kız vèreceğ olursa, siz tanış oluñ, menüm kızum Bay Böre Beg oğluna bëşik kertme yavuqlı olsun, dèdi.” (36b.2-4)

(AT) “Bəylər, siz şahid olun, Allah-taala mənə bir qız verərsə, ... Baybörə bəyin oğluna göbəkəsmə adaxlı olsun.” (Hacıyev, 2004).

→ “Meger sultānum, Delü Qarçar dağı ağ ban evini, ağ otağını kara yerün üzerine kurdurmuş idi.” (43a.11-13)

(TRKM) “Megerem soltanyım dāli Garçar dagy ak ban oýüni, ak otagyny ... gurduryp,” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “Bay Bican kıızı” (50b.1); Türkmen Türkçesinde “Qara yerün üstine” (35a.13), “Bunun üzerine” (36b.5) ve “bēşik kertme nişanlusı” (40a.10-11) ad öbekleri eksiltiştir.

3.1.2.1.2. Unvan öbeği

Bamsı Beyrek hikāyesinin sadece Azerbaycan Türkçesi aktarmasında bir yerde unvan öbeğinin eksiltildiği görölmektedir:

→ “Beyregün babası Bay Böre Beg dağı bāzircānları kığırdı, yanına getürdi, eydür:” (49a.10-11)

(AT) “Beyrāyin atası ... da tacirleri çağırdı, yanına getirib dedi:” (Hacıyev, 2004).

3.1.2.1.3. Tekrar öbeği

Bamsı Beyrek hikāyesinin sadece Türkmen Türkçesi aktarmasında bazı tekrar öbeklerinin eksiltildiği görölmektedir:

→ “Edebile yap yap gērü döndi.” (40b.8)

(TRKM) “Edep bilen ... yýza çekildi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında sadece Türkmen Türkçesinde “ağız dilden” (43b.2) tekrar öbeği eksiltiştir.

3.1.2.1.4. Sıfat tamlaması

Bamsı Beyrek hikāyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı sıfat tamlamalarının eksiltildiği görölmektedir:

→ “Mere kavat oğlı delü kavat!” (58a.5-6)

(AT) “Ədə, əbləh oğlu ...,” (Hacıyev, 2004).

→ “Daz yerde turđay atmağa yağşı, dedi.” (56a.10-11)

(TRKM) “– ... Torgay atмага yagşy - diydi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “ol gün” (49b.2); Türkmen Türkçesinde ise “Bu kez” (37b.12), “bu iş” (46b.8) ve “ol mel‘ün” (47a.6) sıfat tamlaması eksiltiştir.

3.1.2.1.5. İlgeç öbeği

Bamsı Beyrek hikāyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı ilgeç öbeklerinin eksiltildiği görölmektedir:

→ “Deli Qarçar kılıcın eline aldı, yoğarisından öyke ile ĥamle kıldı.” (44a.9)

(AT) “Qolunu yuxarı qaldırıb ... hücum etdi.” (Hacıyev, 2004).

→ “Delinün eli Hak emriyle şapaşağ oldu.” (44b.5)

(TRKM) “Däliniň eli ... sapa-sag boldy.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında sadece Türkmen Türkçesinde “Taňrınuň buyruyyla” (44b.2) ve “gözükmesün dëyü” (59a.11) ilgeç öbekleri eksiltilmiştir.

3.1.2.1.6. Birleşik eylem öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin sadece Türkmen Türkçesi aktarmasında bir yerde birleşik eylem öbeğinin eksiltildiği görülmektedir:

→ “Dedenün ensi entdi, Taňrıya şıgındı,” (44a.7)

(TRKM) “Däde, ... Taňra sygyndy.” (Gürgenli, 2005).

3.1.2.1.7. Eylemsi öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin sadece Türkmen Türkçesi aktarmasında bazı eylemsi öbeklerinin eksiltildiği görülmektedir:

→ “Yoldaşlarımı çıkarmayınca, hisârı almayınca murâda êrmezem, dëdi.” (61b.12-13)

(TRKM) “– Ýoldaşlarymy almadan, ... ak öye girmerin - diýdi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında sadece Türkmen Türkçesinde “yigit ki êvlense” (46b.4-5) ve “kız daňı urğan getürüp” (51a.12) eylemsi öbekleri eksiltilmiştir.

3.1.2.1.8. Özel ad öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin sadece Türkmen Türkçesi aktarmasında bazı özel ad öbeklerinin eksiltildiği görülmektedir:

→ “Ġaflet Koca oğlı Şer Şemse’ddin, kızuň kardaşı Deli Ķarçar bile ođ atarlarıdı.” (55b.11)

(TRKM) “... gyzyň dogany däli Garçar bile ok atar.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Türkmen Türkçesinde “Bay Böre” (35b.12-13), ve “Ķara Dervendde” (48b.11) özel ad öbekleri eksiltilmiştir.

3.1.2.1.9. Ünlem öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin sadece Türkmen Türkçesi aktarmasında bazı ünlem öbeklerinin eksiltildiği görülmektedir:

→ “Gel mere kavat, menüm yayumu çek.” (56a.7-8)

(TRKM) “Gel ... meniň ýaýymy çek!” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında sadece Türkmen Türkçesinde “Mere dadı” (40b.3), “Mere kızlar” (40b.11), “Mere bāzirgānlar” (49a.12), “Mere ozan,” (52a.9-10), “Mere kavat oğlı delü kavat!” (58a.5-6) ve “Mere Ķışırca Yenge” (58a.12-13) ünlem öbekleri eksiltilmiştir.

3.1.2.2. Tümce düzeyinde

Bamsı Beyrek hikâyesinin Türkiye Türkçesi aktarmasında hiçbir örnek tespit edilmemişken Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı tümcelerin eksiltildiği görülmektedir:

Tablo 3: Tümce Düzeyinde Eksiltmeler

	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Türkmen Türkçesi
tümce	-	8	95

→ “Murāduñı anlar vērür, bellü bilgil. Senüñle menüm işüm yok.” (58b.6)

(AT) “Muradını verēnlər çoxdur, ... Mənim səninlə işim yoxdur!” (Hacıyev, 2004).

→ “Qara yērūñ üstine ağ ban ēvin dikkürmişidi. Ala sayvan gök yüzine esenmişidi. Biñ yērde ipek halıcası dōşenmişidi.” (35b.1)

(TRKM) “Ak ban öyünü dikirdi. ... Müñ yērde yüpek haly düşetdi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “bēş yaşından on yaşına girdi”, “on yaşından on bēş yaşına girdi.” (37a.3-4), “ne gördi şultānum?” (40b.4), “başı kayusı olmuş” (46a.12), “Yarımasun yarcımasun” (47a.5), “Senüñ atuñ menüm atum geçmedi mi?” (60a.9) ve “Oñ atanda men senüñ oñuñı yarmadum mı?” (60a.9-10); Türkmen Türkçesinde ise “Beli budur.” (36a.5), “Pasinuñ Qara Dervend ağızına düş vērmiş idük.” (37b.8-9), “gērü döndiler” (37b.10-11), “Ne dēdügümi yetürüñ” (38a.1), “ğazā eyledi” (38a.7), “Bay Börenüñ oğlı ol[-]ıduğın bilemediler” (38b.5-6), “Yigit barmağın ışırdı” (38b.6), “hepümüz tıtsaq olmışıdı,” (39a.11), “ādem ahtardı” (39a.13), “du‘ā kıldılar” (39b.13), “ne gördi şultānum?” (40a.4), “ilerü vardı” (40b.1-2), “gel imdi” (41a.10), “ağ şakallu babası qarşu geldi” (42a.8-9), “nēce maşlahat görürlerise aña göre iş ēdelüm, dēdi.” (42b.11-12), “Vardılar, Bayındır Hjanuñ tavlasından ol iki atı getürdiler.” (43a.9-10), “Dede Qorqud birin bindi, birin yetdi.” (43a.10), “Yārenler, sizi Hıakka ışmarladum, dēdi, gētdi.” (43a.11), “baş ēndürdi, bağır başdı” (43b.1-2), “Amelüñ mi azdı, fi‘lün mi döndi” (43b.6-7), “Mere, ne dēdügüm yetürüñ” (43b.13), “Qara aygırı yarağıla getürdiler” (44a.1), “ism-i a‘zam oğıdı.” (44a.8), “Zirā Dede Qorqud velāyet issi idi, dilegi kabül oldı.” (44a.12-13), “günāhına tevbe eyledi.” (44b.4), “di görelüm ne istersin?” (44b.7), “Ya pes nēce kırtıldıñ, Deli Qarçaruñ elinden? dēdi.” (45a.2-3), “ede eydür: Allāhuñ ‘ināyeti, erenlerüñ himmeti oldu kıızı aldum, dēdi.” (45a.3-4), “Beyrege ve anasına ve kıız qaradaşlarına muştucu geldi” (45a.4-5), “sevindiler, şād oldılar” (45a.5), “Bay Böre Beg eydür: Delü ne qadar māl istedi?” (45a.5-6), “Dede eydür: Yarımasun yarcımasun Delü Qarçar, eyle māl istedi ki heç bitmesün, dēdi.” (45a.6-8), “Bay Böre Beg eydür: Hele ne diledi?” (45a.8), “Dede eydür: Biñ aygır dileyüpdür kim kışrağa aşmamış ola.” (45a.8-9), “Biñ dağı buğra diledi kim māya görmemiş ola” (45a.9-10), “Biñde qoc dileyüpdür, qoyuna girmemiş ola” (45a.10-11), “Biñde kıyruksuz kıulaqsuz köpek diledi” (45a.11), “Biñ dağı hıraca kıraca [olmaya] büreler diledi” (45a.12), “Bu nesneleri getürecek olurısañız kıız qarındaşımı vērürem” (45a.12-13), “getürmeyecek olurısañ gözüme görünmeyesin, yoħsa seni öldürürem, dēdi” (45a.13-45b.1), “ikisini sen bulur mısın? dēdi.” (45b.2-3), “Dede Qorqud: Belı hānum, bulayım, dēdi” (45b.3), “Aldı Deli Qarçarı, pürelı yere götürdi.” (46a.2), “Dede gördi[-]kim Delünün canına geçmiş” (46a.11-12), “başı kayusı olmuş” (46a.12), “yüzi gözi belürmez” (46a.13), “Dedenün ayağına düşdi” (46a.13), “Allāh ‘ışkına beni kırtar! dēdi.” (46b.1), “Delü qarçar seğırderek vardı” (46b.2), “suya düşdi” (46b.3), “andan sonra bir dervişe vērēlüm, dēdi” (46b.13-47a.1), “Yarımasun yarcımasun” (47a.5), “Beyrek diri olsa on altı yıldan berü gelüridi.” (48b.3), “Ağ çıkardılar, qara gēydiler” (49a.8), “Beyrek yüce çartaqdan baqdı” (49b.3-4), “Vardı gelmez qaradaş! dēyü zarılıq ēder gördüm Bamsı” (50a.8-9), “kıız eydür: Nēçün saht-sın hānum yigit? Geldügümce seni şēn görürdüm, güleridün oynarıduñ” (50b.13-51a.1), “Varmış, yalan söylemiş” (51a.5), “Beyrek and içdi” (51a.9), “Mere şası dinlü kâfir! Menüm ağızuma söğüpdürdün, dōyemedüm” (52a.2), “ēleteyim, şaklayayım, dēdi” (52b.3), “Yandı bağrum,

göyüdü içüm” (53a.9), “Kendürükde etmekden ne var?” (54b.8), “Kızlar vardılar yemek getürdiler” (54b.10), “kızların üstüne atı vürdi” (55b.5), “Şer Şemse‘ddin atsa: Elün var olsun! dèridi.” (56a.2-3), “Beyrek okıla yüzügi urdı” (56b.8), “Yağını-nun kimini sağına, kimini şolına atar” (57b.8-9), “Şurnacıları kòvdi, naçaracıları kòvdi” (58a.1-2), “Kimini dögdü, kiminün başını yardı” (58a.2), “kızlar oturan otağa geldi” (58a.2-3), “Yine döndü Beyrege eydür:” (58a.9), “Hanum, maşşüdü oldur ki” (58a.10), “karavata varduğum yok” (58b.4), “Kalk, sen oyna! dèdiler” (58b.10-11), “karavata varduğum yok.” (58b.13-59a.1), “cübbesiyle çuhasıyla Beyregün ayağına düşdi. Beyrege dāyeler kaftan gēyürüp tonatdılar. Hemān kız şıçradı” (60a.13-60b.), “Yalanısa bu sözlürün gerçek ola, gelincügüm!” (60b.12), “Beyregün ayağına düşdiler” (61b.1), “çok ağladı” (61b.4-5), “Oğuz begleri an şudan abdest aldılar” (62a.3), “ağ alınlan yere kòdılar” (62a.3-4), “iki rek‘at namāz kıldılar” (62a.4), “adı görklü Muhammedi yād getürdiler.” (62a.4-5), “Kāfirün kelīsāsın yıkdılar” (62b.1) “yèrine mescid yapıdılar” (62b.1), “Keşşilerden öldürdiler” (62b.2), “bağ başlatdılar” (62b.2), “ ‘aziz Tanrı adına kudbe okıtdılar” (62b.2-3) ve “kuşun alağanını, kumaşın arusını, kızın gökçegini, tokuzlama çarğap çuğa hanlar hanı Bayındıra pencik çıkardılar” (62b.3-4) tümceleri eksiltmiştir.

3.2. Ekleme Yapıları

Bamsı Beyrek hikāyesinde tespit edilen ekleme yapıları sözcük ve söz dizimi (söz öbeği ve tümce) düzeyinde olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır:

3.2.1. Sözcük düzeyinde

Sözcük düzeyinde *ad*, *sıfat*, *adıl*, *belirteç*, *bağlaç*, *ünlem* ve *eylem* türünde eklemeler tespit edilmiştir. Tespit edilen sözcük düzeyindeki eklemeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4: Sözcük Düzeyinde Eklemeler

sözcük türü	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Türkmen Türkçesi
<i>ad</i>	3	16	10
<i>sıfat</i>	1	3	3
<i>adıl</i>	-	10	1
<i>belirteç</i>	1	5	5
<i>bağlaç</i>	-	14	2
<i>ünlem</i>	-	-	1
<i>eylem</i>	2	3	4
toplam	7	51	26

3.2.1.1. Ad

Bamsı Beyrek hikāyesinin her üç lehçedeki aktarmalarında bazı adların eklendiği görülmektedir:

→ “ellerin yeğine çekdi, [yüzük] gözükmesün dēyü” (59a.11)

(TT) “ellerini yenine çekti, yüzük gözükmesin diye; oyuna girdi,” (Özçelik, 2014).

→ “Buñlu yèrde kòdum geldüm otuz tokuz yoldaşum, iki arğışum, dèdi.” (56b.4-6)

(AT) “Dar yerdə qoyub-gəldim sirdaşımı, – İki sarvan, otuz doqquz yoldaşımı!” (Hacıyev, 2004).

→ “yoldaşumdan yeg, dèdi.” (51b.9-10)

(TRKM) “Gardaşymdan yeg at!” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Türkiye Türkçesinde “Beyrek”, “at” (61b.13); Azerbaycan Türkçesinde “atdan” (37a.9), “yurdunda” (42a.10), “üzü” (44b.9), “üzü” (45a.11), “sürülərindən” (45b.6-7), “yanına” (45b.9), “bədəninə” (46a.3-4), “birələrle” (46a.4), “birələr” (46a.11-12), “yoldaşının” (50b.3), “Qala” (51b.13), “diyarına” (52a.9), “paltar” (54b.6), “Gyýzlar” (55a.1), “Baybörənin” (61a.11-12) ve “Bayburd” (61b.12-13); Türkmen Türkçesinde “Birek” (40a.7), “iýlinde” (42a.10), “barany” (42b.9-10), “Biregiň” (47b.11-12), “Birek” (52a.7), “iline” (52a.9), “Çadyrymy” (57b.1), “Ýigitlerine” (61b.8-9) ve “Banyçiçeği” (62b.5-6) adları eklenmiştir.

3.2.1.2. Sıfat

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarında bazı sıfatların eklendiği görülmektedir:

→ “Yom vëreyin hñnum: [Yërlü] k̄ara tağlaruñ yıkılmasun!” (63a.2.)

(TT) “Dua edeyim hanım: Sarsılmaz kara dağların yıkılmasın!” (Özçelik, 2014).

→ “Beyrek diri olsa on altı yıldan berü gelüridi. Bir yiğit olsa dirisi haberin getürse çarğap [çuğa] altun açça vëürüdüm.” (48b.3-5)

(AT) “Beyrëyin diri olduğu xəbərini gətirən bir igid olsa, qızılı tikişli, naxışlı çuxa, qızıl-gümüş vererəm.” (Hacıyev, 2004).

→ “Babası Bay Böre Hñn eydür: Oğul, sen kız dilemezsin, gendüñe hñmpā istermişsin.” (42b.4-5)

(TRKM) “– Bāy oglum, sen gyýz däl-de, özüñe meñzeş pāliwan isleyärsiñ.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “bütün” (49a.9) ve “bu” (57b.11); Türkmen Türkçesinde “bir” (35b.8) ve “barmagyndaky” (56b.7) sıfatları eklenmiştir.

3.2.1.3. Adıl

Bamsı Beyrek hikâyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı adılların eklendiği görülmektedir:

→ “Bu maħalda erenlerüñ meydānı arslanı, pehlëvanlaruñ qaplanı Boz Oğlan yëtdi. (38a.4-5)

(AT) “Bu vaxt igidlër meydanının aslanı, pëhlëvanların qaplanı Boz oğlan özünü yetirdi.” (Hacıyev, 2004).

→ “Beyrek gëydi.” (46b.8)

(TRKM) “Birek ony geýdi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “ona” (37a.7), “ondan” (39b.1-2), “Mən” (49b.11), “Mən” (51b.9), “birisi” (52b.11), “sən” (54a.5), “sən” (54a.6), “sən” (54a.8) ve “öz” (54b.5) adılları eklenmiştir.

3.2.1.4. Belirteç

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarında bazı belirteçlerin eklendiği görülmektedir:

→ “Bunda minnetile almakdan ise anda babam yanında minnetsüz almak yéğdür, dedü, atın kaçıcıladı, yola girdi.” (38b.7-8)

(TT) “Burada minnetle almaktansa orada babamın yanında minnetsüz almak daha iyi dedi,” (Özçelik, 2014).

→ “Gelmez olsañ Bay Bıcan kıızı Bānı Çiçeği aldurdun, bellü bilgil! dedü.” (50b.1-2)

(AT) “Gəlməzsənsə, öz sevgilin Banıçıçəyi həmişəlik itirərsən, yəqin bil!” (Hacıyev, 2004).

→ “gəderek kəfirün ilqısına geldi.” (51b.1-2)

(TRKM) “Gidişine, kapyryñ ýylky sürüsiniñ üstünden barýar.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “Sonra” (40a.7), “həmişə” (40b.13), “isə” (47b.4), “Həmişə” (50b.13) ve “gətirib” (55a.1); Türkmen Türkçesinde “içinden” (40a.11-12), “Heniz” (43b.5), “daşary” (46a.11) ve “şeyle” (56b.12) belirteçleri eklenmiştir.

3.2.1.5. Bağlaç

Bamsı Beyrek hikâyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı bağlaçların eklendiği görülmektedir:

→ “Beyrek götürür kıızı yere urmak ister, kız götürür Beyregi yere urmak ister.” (41b.8-9)

(AT) “Gah Beyrək kıızı, gah da kıız Beyrəyi yerə vurmaq istəyir.” (Hacıyev, 2004).

→ “Maşlaħalat gördiler ki Dede ƘorƘut varsun, dediler.” (43a.2-3)

(TRKM) Barsa-barsa megerem Däde Gorkut barar diýp, geñşdiler.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “də” (37a.7), “ki” (37b.2), “da” (39b.1-2), “ki” (40a.4), “ki” (40a.9), “də” (41a.12), “həmçinin” (42a.7), “də” (43a.6), “də” (45b.10), “də” (46b.3), “da” (51a.5) ve “də” (53a.2-3); Türkmen Türkçesinde “bile” (39b.1-2) bağlaçları eklenmiştir.

3.2.1.6. Ünlem

Bamsı Beyrek hikâyesinin sadece Türkmen Türkçesi aktarmasında bir yerde ünlemin eklendiği eksiltildiği görülmektedir:

→ “Menüm daħı oğlum olsa,” (36a.5)

(TRKM) “– Wah meniñ dagy bir oğlum bolsady,” (Gürgenli, 2005).

3.2.1.7. Eylem

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarında bazı eylemlerin eklendiği görülmektedir:

→ “Ağır ulu şehirlerden geldüğünde [geçdüğünde] Beyrek adlı bir yigide bulışmadun mı?” (54a.7)

(TT) “Ağır ulu şehirlerden geldiğinde geçtiğinde Beyrek adlı bir yigide rastlamadın mı?” (Özçelik, 2014).

→ “Hep bir yêrde derüpdürürem.” (46a.1)

(AT) “Ona görê dâ bir yerde yığıb saxlamışam.” (Hacıyev, 2004).

→ “yol yarağın gördiler.” (37a.2)

(TRKM) “Ýol ýaragyny gördüler, döndiler.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Türkiye Türkçesinde “çizdi” (49a.4-5); Azerbaycan Türkçesinde “tərifləmiş” (51b.5) ve “gətirib” (55a.1); Türkmen Türkçesinde “tanyýdy” (49b.4), “gazplandy” (59b.4) ve “bagyşlady” (61b.9-11) eylemleri eklenmiştir.

3.2.2. Söz dizimi düzeyinde

Söz dizimi düzeyinde *öbek* ve *tümce* yapısında eklemeler tespit edilmiştir.

3.2.2.1. Öbek düzeyinde

Öbek düzeyinde *ad öbeği*, *unvan öbeği*, *tekrar öbeği*, *sıfat tamlaması*, *ilgeç öbeği*, *birleşik eylem*, *öbeği*, *eylemsi öbeği* ve *özel ad öbeği* yapısında eklemeler tespit edilmiştir. Tespit edilen öbek düzeyindeki eklemeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 5: Öbek Düzeyinde Eklemeler

öbek türü	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Türkmen Türkçesi
<i>ad öbeği</i>	-	3	1
<i>unvan öbeği</i>	-	-	1
<i>tekrar öbeği</i>	-	-	1
<i>sıfat tamlaması</i>	-	3	4
<i>ilgeç öbeği</i>	-	3	-
<i>birleşik eylem öbeği</i>	-	1	1
<i>eylemsi öbeği</i>	1	1	4
<i>özel ad öbeği</i>	1	2	-
toplam	2	13	12

3.2.2.1.1. Ad öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi aktarmalarında bazı ad öbeklerinin eklendiği görülmektedir:

→ “Zirâ ağlamakdan gözleri görmez olmuş idi.” (61a.11-12)

(AT) “Biregiñ ene-atasyňyñ gözi ağlamakdan görmez bolupdy.” (Hacıyev, 2004).

→ “Kara Teküri Deli Tundar kılıçladı yere şaldı.” (62a.7-8)

(TRKM) “Kapyryñ serdary, Gara teguri, dâli Dönder gylyçlady.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “onun adamları” (35b.4) ve “öz sevgilin” (50b.1) ad öbekleri eklenmiştir.

3.2.2.1.2. Unvan öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin sadece Türkmen Türkçesi aktarmasında bir yerde unvan öbeğinin eklendiği görülmektedir:

→ “Beyregüñ babası kabaşarık götürüp yere çaldı.” (47b.4-5)

(TRKM) “Biregiñ atasy Baýbura beg gaba telpegini ýere çaldy,” (Gürgenli, 2005).

3.2.2.1.3. Tekrar öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin sadece Türkmen Türkçesi aktarmasında bir yerde tekrar öbeğinin eklendiği görülmektedir:

→ “Maşlaḡat gördiler ki Dede Ḳorḡut varsun, dēdiler.” (43a.2-3)

(TRKM) “Barsa-barsa megerem Dāde Gorkut barar diýp, geñeşdiler.” (Gürgenli, 2005).

3.2.2.1.4. Sıfat tamlaması

Bamsı Beyrek hikâyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı sıfat tamlamalarının eklendiği görülmektedir:

→ “aḡa varur olmış, (51a.5)

(AT) “sevdiyim qız da ona getməli olmuşdur”. (Hacıyev, 2004).

→ “Ḳamḡan oḡlı Ḥān Bayındır yerinden ṡırmışdı.” (35a.12)

(TRKM) “Bir gün Kamgan oḡly han Baýandyr yerinden turdy.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Azerbaycan Türkçesinde “Bu üzük” (42a.5) ve “deyilən qamışlıḡa” (61b.6-7); Türkmen Türkçesinde “han ata” (42a.10), “bu ýere” (43b.5) ve “Bir gün” (49a.11) sıfat tamlamaları eklenmiştir.

3.2.2.1.5. İlgeç öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin sadece Azerbaycan Türkçesi aktarmasında bazı ilgeç öbeklerinin eklendiği görülmektedir:

→ “Dede Ḳorḡut eydür:” (43a.3)

(AT) “Bu tēklifē qarşı Dēdē Qorqud deyir:” (Hacıyev, 2004).

Bunların dışında sadece Azerbaycan Türkçesinde “Qayıtmaq üçün” (37a.2) ve “Ona görē” (46a.1) ilgeç öbekleri eklenmiştir.

3.2.2.1.6. Birleşik eylem öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki aktarmalarında bazı birleşik eylem öbeklerinin eklendiği görülmektedir:

→ “Dede! Kerem eyle, Allāh ‘ışḡına ḡapuyı aç, çıkayın, dēdi.” (46a.5)

(AT) “Dēdē, kömək! Allah eşḡinē, insaf ele!” (Hacıyev, 2004).

→ “Bu ḡatla öldürmedüm, ol vaḡtın öldürürin, dēdi.” (44b.12-13)

(TRKM) “bu gezek öldürmedim, ikdiki gezek öldürerin- diýip, ḡaybat atdy.” (Gürgenli, 2005).

3.2.2.1.7. Eylemsi öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin her üç lehçedeki aktarmalarında bazı eylemsi öbeklerinin eklendiği görülmektedir:

→ “Beyrek üç öpdı, bir dişledi.” (42a.2-3)

(TT) “Böyle deyince Beyrek üç öptü, bir dişledi,” (Özçelik, 2014).

→ “Deli Qarçar kılıcın eline aldı, yoqarısından öyke ile Һamle kıldı.” (44a.8-9)

(AT) “Qolunu yuxarı qaldırıb hücum etdi.” (Hacıyev, 2004).

→ “Meger Beyrek muňa bir gömlek bağışlamış idi,” (48b.8)

(TRKM) “Meger Birek muňa toý giýjesi geyen köynegini beripdi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Türkmen Türkçesinde “diýmeden” (36b.11-12), “Birek mundan geçip” (53a.2) ve “Gazan bege ýüzlenip” (56b.12) eylemsi öbekleri eklenmiştir.

3.2.2.1.8. Özel ad öbeği

Bamsı Beyrek hikâyesinin Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi aktarmasında bazı özel ad öbeklerinin eklendiği görülmektedir:

→ “Bayındır Һānuj karşusunda [Kara Göne] oğlu Kara Budak yay tayanup tırmışdı.” (35b.4-5-6)

(TT) “Bayındır Han'ın karşısında Kara Göne oğlu Kara Budak yaya dayanıp ayakta durmuştu.” (Özçelik, 2014).

→ “Eşitti karşı geldi,” (45b.8-9)

(AT) “Dəli Qarçar eşitti, qarşısına gəldi. “Görüm, dediyimi gətirdilərimi?” - dedi.” (Hacıyev, 2004).

Bunların dışında sadece Azerbaycan Türkçesinde “Dədə Qorqud” (46a.2) özel ad öbeği eklenmiştir.

3.2.2.2. Tümce düzeyinde

Bamsı Beyrek hikâyesinin Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi aktarmalarında bazı tümcelerin eklendiği görülmektedir:

Tablo 6: Tümce Düzeyinde Eklmeler

	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Türkmen Türkçesi
tümce	3	3	5

→ “Güz alması gibi al yanağın yırtduñ mı kız? [Gelenile gédenden şordun mı kız?] Sen ere varursın, altın yüzük menümdür, ver maña kız! dedi.” (59b.10-12)

(TT) “Güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız? Gelenle gidenden sordun mu kız? Sen evlenirsın, altın yüzük benimdir, ver bana kız! dedi.” (Özçelik, 2014).

→ “Boz aygırın çekdürdi, Beyrek bindi. ... Negāhenden Oğuzun üzerine bir süri geyik geldi.” (40a.1-3)

(AT) “Beyrək Boz aygırını çəkdirib mindi. Böyük qoşun Ala dağa ova çıxdı. Birdən oğuz yurdunun üzərinə bir sürü keyik gəldi.” (Hacıyev, 2004).

→ “Beyrekden sonra başuňa bu hāl gelecegin bilüridün? dedi. ... Borla Һatun eydür: Kız, kalk oyna, elüñden ne gelür, dedi.” (59a.8-10)

(TRKM) “Birekden soňra başyňa bu iş düşjekdigi bellidi–diýip, Banyçeçege ýüzlendi. Burla hatyn, Banyçeçege bakyp: – Gyýz, gal, oýna, elinden näme geljek!–diýdi.” (Gürgenli, 2005).

Bunların dışında Türkiye Türkçesinde “Aranıp dört yanıma baktığım çok”, “Kara gözden acı yaş döktüğüm çok” (59b.13); Azerbaycan Türkçesinde “nə eşitdin?” (42a.9-10) ve “Ey, bu dəli mən yazığa da birdən o cür sözlər söyləyə” (58b.11); Türkmen Türkçesinde “Däde Gorkut ýol görkezdi” (46b.2), “gelin bile ýigidi şol öýe salardylar” (46b.4), “Ýöne Biregiň atasy Baýbura beg umyýt üzmedi.” (49a.11) ve “Ol döwürde kimse biriniň gyljynyň aşagyndan geçse öldügi” (61b.11) tümceleri eklenmiştir.

Sonuç

Tarihî ve kültürel içeriği ile Oğuzların en kıymetli eserlerinden olan Dede Korkut Hikâyeleri, yüzyıllar sonrasında bile değerini korumayı başarmıştır. Ancak zamanla Oğuzların dilinde gerçekleşen bir takım değişimler ve gelişmeler, atalarının eserlerini okumayı ve anlamayı güçleştirmiştir. Bunun sonucunda eserin güncellenmesi için alanın uzmanlarına görevler düşmüştür. Dede Korkut Hikâyeleri’nden Bamsı Beyrek hikâyesini esas alarak Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi aktarmalarıyla sınırlandırdığımız ve çeviri biliminin ilke, norm ve stratejilerinden hareketle incelediğimiz çalışmada şu sonuçlara ulaştık:

Eksiltme yapıları Türkiye Türkçesi aktarmasında sözcük düzeyinde (12) örnek tespit edilmişken söz dizimsel olarak öbek ve tümce düzeyinde hiçbir örneğe rastlanılmamıştır. Azerbaycan Türkçesi aktarmasında sözcük düzeyinde (44), söz dizimsel olarak öbek düzeyinde (6) ve tümce düzeyinde (8) örnek tespit edilmiştir. Türkmen Türkçesi aktarmasında ise sözcük düzeyinde (113), söz dizimsel olarak öbek düzeyinde (27) ve tümce düzeyinde (95) örnek tespit edilmiştir. Ekleme yapılarına baktığımızda Türkiye Türkçesi aktarmasında sözcük düzeyinde (7), söz dizimsel olarak öbek düzeyinde (2) ve tümce düzeyinde (3) örnek tespit edilmiştir. Azerbaycan Türkçesi aktarmasında sözcük düzeyinde (51), söz dizimsel olarak öbek düzeyinde (13) ve tümce düzeyinde (3) örnek tespit edilmiştir. Türkmen Türkçesi aktarmasında ise sözcük düzeyinde (26), söz dizimsel olarak öbek düzeyinde (12) ve tümce düzeyinde (5) örnek tespit edilmiştir.

Elde edilen verilerden hareketle bir genelleme yapacak olursak Özçelik’in aktarmasında bazı yerlerde aslını koruma çabasıyla dolayı kaynak metne çok bağlı kalınmasının anlaşılabilirlik açısından kimi sorunlara yol açabileceği söylenebilir. Ancak metnin kendi içinde diğer aktarmalara göre tutarlı olduğu da görülmektedir. Gürgenli’nin aktarmasında hem tekrara düşmeme açısından hem de bunun dışındaki sözcük ve tümce düzeyindeki eksiltmeler kaynak metinle olan tutarlılığı konusunda diğerlerine göre daha zayıf bir aktarma olduğu görülmektedir. Hacıyev’in çalışmasında ise özellikle kaynak metne sadık kalınmakla birlikte hedef metin odaklı başarılı bir aktarma olduğu görülmektedir.

Oğuz lehçesine dayanan günümüz Türk lehçelerinin zamanla dilin kullanımı açısından farklılaştığı bu çalışmada gözlemlenebilmektedir.

Böylesi kıymetli bir eserin Türkçenin bütün lehçelerinde çeviri biliminin kuramları esasında başarılı aktarmaların yapılması önemlidir. Hem tarihimiz hem de kültürümüzün en kadim eserlerinin gelecek nesillere açık ve anlaşılır biçimde ulaştırılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Bengi Öner, I. (2001). *Çeviri kuramlarını düşünürken*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Berk, Ö. (2005). *Çeviribilim terimcesi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Canlı, G. (2019). *William Faulkner'in Sanctuary adlı romanının kaynak ve erek dizgedeki çeviri serüveni: Diliçi çeviri, öz-çeviri, yeniden çeviri ve dolaylı çeviri kavramları ışığında bir inceleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eker, Ü. (2015). *Lehçe içi aktarma yöntemleri (Eski Türkiye Türkçesi – Türkiye Türkçesi örneği)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (1999). *Türk dünyası üzerine incelemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gottlieb, H. (2005). Multidimensional translation: semantics turned semiotics. *MuTra: Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings, 2-6 May 2005*, Saarbrücken, 1-29.
- Gürgenli, A. (2005). *Türkmenlerin milli eposu: Gorgut Ata*. Aşkabat.
- Hacıyev, T. (2004). *Kitab-i-Dede Qorqud (aslı ve sadeleştirilmiş şekli)*. Bakü: Önder Neşriyat.
- Jakobson, R. (2004). Çevirinin dil(bilim)sel özellikleri üzerine. (çev. Ömer B. Albayrak). s. 61-66, *Çeviri Seçkisi Ü: Çeviri(bilim) Nedir?* (haz. Mehmet Rifat). İstanbul: Sel Yayınları.
- Karadoğan, A. (2004). *Türk lehçeleri arasında aktarma sorunları, Türkmen Türkçesi-Türkiye Türkçesi üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Musaoğlu, M. (2003). Türkçede çeviri ve aktarma. *Bilig*, 24, 1-22.
- Newmark, P. (1988), *A textbook of translation*, New York-Londra-Toronto-Sidney-Tokyo: Shanghai Foreign Language Education Press.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2005). *Kapılar: çeviri tarihine yaklaşımlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2011). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Uğurlu, M. (2000). Türk lehçeleri arasında aktarma meseleleri ve “Abay Yolu” romanı. *Bilig*, 15, 59-80.
- Uğurlu, M. (2007). Türk lehçeleri arasında kelime eş değeri. *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 24-29 Eylül 2000, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1863-1870.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin temel kavram ve kuramları*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Extended Abstract

Translation can be briefly defined as transforming the incomprehensible into understandable. This transformation can be at the language level as well as at the level of indicators. Translations at the language level are divided into interlingual and intralingual. When it comes to translation, transformations between languages usually come to mind, but it is also necessary to ensure intelligibility within the language. While intralingual translations are diachronic or simultaneous of a language/dialect, the transformations between dialects of that language are also considered in intralingual translation.

As a result of both the historical adventure and geographical distribution of Turkish, many dialects have emerged over time. Many of these dialects are also the official languages of the states established in the geography where they are spoken. Although some researchers are of the opinion that these dialects should be considered as a separate language due to their status, we will consider these branches as dialects in order to consider the integrity of Turkish. We will consider the translation processes within and between these dialects as intra-dialect and inter-dialect translations.

Turkish people, Azerbaijani and Turkmen are the branches of the Oghuz tribes who migrated to the west, separated from each other in the historical process. The Oghuzs mentioned in the Dede Korkut Stories are the ancestors of today's Turk, Azerbaijani and Turkmen. Although these dialects started to differ from each other in the historical course, each of them preserved many features of Oghuz Turkish very well and brought them to the present day. Dede Korkut Stories, transmitted in the language of the Oghuzs, are diachronic historical works of all three dialects. Dede Korkut Stories, which are one of the most valuable works of the Oghuzs with their historical and cultural content, have managed to preserve their value even after centuries. However, some changes and developments in the language of the Oghuzs over time made it difficult to understand the work. As a result of the decrease in the rate of intelligibility over time, it became necessary to simplify the work or convert it into a current dialect. Transformation activities on Dede Korkut Stories to be made in these dialects should also be considered as a diachronic transfer within the dialect.

A comparative analysis was made on the basis of story of Bamsı Beyrek one of the Dede Korkut Stories from the intralingual translation made by Özçelik (2016), Hacıyev (2004) and Gürgenli (2005). Consistency between the source text and the target texts constitutes the basis of our study in these diachronic intralinguistic translations. Newmark's translation strategies and Toury's translation norms approaches were used to identify these consistencies. In order to reveal the compatibility of the target texts with the source text in the intralingual translations, the structures used for deletions and additions were determined and discussed under lexical and syntactic sub-headings. As a result of the findings, the differences between the intralingual translations were compared.

As a result of the examination, within the deletions rule, while examples of lexical structure were determined in the Turkish intralingual translation, no examples were found in the syntax structure. In the intralingual translation of Azerbaijani and Turkomen, examples have been identified in word structure and syntactic structure. Within the addition rule in the intralingual translation of Turkish, Azerbaijani and Turkmen, examples have been identified in word structure and syntactic structure.

If we make a generalization based on the data obtained, it can be said that Özçelik's intralingual translation is very dependent on the source text, and even the forms that are left as they are in some places may cause some problems in understanding. In Gürgenli's intralingual translation, the deletions at the word and sentence level show that it is the weakest study in terms of its consistency with the source text. It is seen that Hacıyev's work is a successful intralinguistic translation focused on the target text, while being faithful to the source text.

The translations of such a valuable work in all dialects of Turkish need to be examined and evaluated on the basis of the theories of translation science. As a result of these examinations, successful intralingual translations should be made and the most ancient elements of both our history and culture should be conveyed to future generations in a clear and understandable way.